

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

โลกยุคปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์มีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความผันผวนทางการเมือง วัฒนธรรม และศีลธรรม เป็นเหตุสำคัญที่ต้องเรียนรู้ในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายของกระแสโลก ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ คุณภาพคน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยต้องเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้มีศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ให้เป็นคนรู้จักคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักฟังตนเองและสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (กรมสุขภาพจิต, 2544ก : 65)

จากสภาพปัจจุบันการพัฒนาประเทศทางด้านต่างๆมีมากขึ้นอันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งแพร่กระจายจากโลกตะวันตกเข้าสู่สังคมไทย การที่คนไทยรับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นโดยที่ไม่ใช้ปัญญา ความรู้ ผสมผสานให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไทย ทำให้การพัฒนามุ่งเน้นทางด้านวัตถุโดยมองข้ามการพัฒนาทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา และมีผลต่อความสงบสุขของสังคม (ศึกษาศิลปะการเชต เขตการศึกษา 2, 2536 : 1) ดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรมนับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่ทำให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข ปัญหาความวุ่นวายต่างๆ ทางสังคมจะลดลงไป แนวทางหนึ่งของการพัฒนาเพื่อลดปัญหาดังกล่าวคือ การพัฒนาจริยธรรมของบุคคลในสังคม ซึ่งกลุ่มที่น่าจะพัฒนาและควรจะถูกฝังจริยธรรมพื้นฐานคือ กลุ่มบุคคลในวัยเรียน (สุพล วังสินธ์, 2531 : 45) ในการพัฒนาจริยธรรมนั้นจะต้องปลูกฝังให้เป็นค่านิยมอยู่ในลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคล พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลของการฝึกอบรมที่เด็กได้รับจากสังคม โดยเริ่มต้นเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่และก๊อรับเอามาถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานของตนเอง ต่อมาเด็กจะได้รับการฝึกจากโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เมื่อเด็กมีประสบการณ์เพียงพอก็จะเรียนรู้บทบาทสายกลางที่ตนควรปฏิบัติให้เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ เรียนรู้พฤติกรรมที่สังเกตเห็นว่าถูกต้องดีงาม

เมื่อบุคคลเจริญวัยขึ้นจริยธรรมก็สูงขึ้นด้วย มีจริยธรรมเจริญขึ้นตามลำดับและมีแบบแผนที่คล้ายคลึงกันแม้ว่าแต่ละคนจะมีอัตราการเจริญทางด้านนี้ไม่เท่ากันก็ตาม ต้นกำเนิดและแหล่งที่ก่อให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมจึงอยู่ที่การเรียนรู้ทางสังคมเป็นสำคัญ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้นำแนวคิดในการมุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 5) กล่าวคือความมุ่งหมายของการศึกษามุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถตอบสนองถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความคิด (Cognitive Domain) ด้านความรู้สึก (Affective Domain) และด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) ซึ่งความสามารถในด้านความรู้ความคิดนี้จะเกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญา หรือ IQ (Intelligence Quotient) ส่วนด้านความรู้สึกจะเกี่ยวข้องกับเชาวน์อารมณ์ หรือ EQ (Emotional Quotient) (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542 : 22) ดังนั้นเมื่อต้องการให้คนประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ จึงจำเป็นต้องนำระบบการศึกษาเข้ามาเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้คนประสบความสำเร็จได้ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนไป(สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2542 : 11) ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มุ่งพัฒนาเชาวน์อารมณ์ของผู้เรียนอย่างเต็มที่ เพื่อให้ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่เก่ง ดี และมีความสุข ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน ด้านการทำงาน และประสบความสำเร็จในชีวิต

เชาวน์อารมณ์ เป็นทักษะเฉพาะตัวที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว เพราะเชาวน์อารมณ์คือการเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง รู้จักควบคุมจัดการและแสดงออกทางอารมณ์ และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ที่สำคัญคือ มองโลกในแง่ดี แก้ไขความขัดแย้งโดยเฉพาะความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจได้เป็นอย่างดี (เทอดศักดิ์ เดชคง, 2542 : 8) การศึกษาเรื่องเชาวน์อารมณ์ทำให้บุคคลเริ่มตระหนักว่าการที่เราจะประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น การเรียน การทำงาน การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตทางสังคม จะต้องอาศัยองค์ประกอบทางด้านเชาวน์อารมณ์ด้วย และเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก นอกจากนี้การศึกษาเชาวน์อารมณ์จะช่วยให้บุคคลเรียนรู้โดยตรงเกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ สามารถเข้าใจและจัดการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลกับตนเองและการเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น มีผลต่อการดำรงชีวิตในสังคมของบุคคลสามารถสื่อสารกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนมีแรงจูงใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่าง

สร้างสรรค์ที่สำคัญยิ่งคือ คนที่เรียนรู้เรื่องอารมณ์ย่อมรู้จักการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีเหตุผลกับอารมณ์ (คมเพชร ฉัตรสุกกุล, 2542 : 32)

จะเห็นได้ว่าเชาวน์อารมณ์เป็นความสามารถที่ช่วยทำให้ผู้เรียนปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนไป มีความเข้าใจ รับรู้อารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ซึ่งแสดงถึงควมมีคุณค่าของมนุษย์ที่สมบูรณ์อันได้แก่ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ตลอดจนเป็นผู้มีความรู้ มีทักษะ และรู้จักแสวงหาความรู้ไม่มีที่สิ้นสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น นักการศึกษาจำนวนมากเชื่อว่าสามารถพัฒนาการให้มีขึ้นในบุคคลได้

นอกจากนี้ Kohlberg (1970 : 38 อ้างถึงใน สมาน เอกพิมพ์, 2533 : 2) เชื่อว่าการพัฒนาจริยธรรมในนักเรียนจะบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงโดยการสอนให้นักเรียนมีหลักการตัดสินใจทางจริยธรรมที่ถูกต้อง ซึ่งความสามารถในการใช้หลักจริยธรรมนี้ เรียกว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งแต่ละบุคคลมีเหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้จะเห็นว่าการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าคนที่มีเหตุผลทางจริยธรรมสูงจะมีพฤติกรรมที่จะแสดงถึงความมีจริยธรรมสูงด้วยและพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถด้านความรู้ ความคิด สติปัญญา และพัฒนาการทางอารมณ์ของบุคคลเป็นสำคัญ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นนักเรียนที่อยู่ในช่วงของวัยรุ่น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งในช่วงนี้เด็กจะเริ่มรู้จักการเลียนแบบ และทดลองบทบาท เพื่อที่จะเป็นผู้ใหญ่ในแง่ต่าง ๆ เช่น ความมุ่งหมายในชีวิต อาชีพ เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ล้วนเป็นรากฐานของความสนใจ โดยในการตัดสินใจที่จะทำอะไร ก็ต้องมีเหตุผลในการที่จะเลือกทำในสิ่งนั้น ซึ่งเหตุผลทางจริยธรรมก็เป็นเหตุผลที่ทำให้บุคคลได้ตัดสินใจในการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อที่จะทำให้สามารถเลือกทำในสิ่งที่ดี ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีพัฒนาการทางอารมณ์เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์อารมณ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดสงขลาว่า เชาวน์อารมณ์ มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างไร และองค์ประกอบใดบ้างของเชาวน์อารมณ์ที่เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางให้แก่ครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำมาส่งเสริมพัฒนาเชาวน์อารมณ์และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเขาวน้อารมณ์ซึ่งประกอบด้วยด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุขกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสงขลา
2. เพื่อสร้างสมการในการพยากรณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้เขาวน้อารมณ์เป็นตัวพยากรณ์

สมมติฐานของการวิจัย

1. องค์ประกอบด้านต่างๆ ของเขาวน้อารมณ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กัน
2. องค์ประกอบของเขาวน้อารมณ์ที่ใช้เป็นตัวพยากรณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสงขลา มีอย่างน้อย 1 ตัวที่สามารถพยากรณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสงขลาได้

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนในการพัฒนาเขาวน้อารมณ์ของนักเรียน โดยปฏิบัติควบคู่ไปกับการกระบวนการเรียนการสอน
2. เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับให้คำปรึกษา แนะนำ ปรับปรุง และพัฒนาส่งเสริมเขาวน้อารมณ์ของนักเรียนแต่ละคน
3. เป็นข้อมูลในการปรับปรุงให้นักเรียนมีเขาวน้อารมณ์ที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนให้สูงขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์อารมณ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสงขลา มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 ของโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 จำนวน 4,423 คน

2. ตัวแปร(Variable) ตัวแปรที่ศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

2.1 ตัวแปรพยากรณ์ (Predictors) หรือตัวแปรอิสระ คือ เชาวน์อารมณ์ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย

2.1.1 ด้านดี

2.1.2 ด้านเก่ง

2.1.3 ด้านสุข

2.2 ตัวแปรเกณฑ์ (Criteria) หรือตัวแปรตาม คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เชาวน์อารมณ์ (Emotional Intelligence) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถระออยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถให้กำลังใจตนเองในการเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักขจัดความเครียด มองโลกในแง่ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขจนประสบความสำเร็จในชีวิต

2. แบบวัดเชาวน์อารมณ์ หมายถึง แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อนำมาวัดเชาวน์อารมณ์ 3 ด้าน ตามแนวโครงสร้างของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543) ดังนี้

2.1 ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

2.1.1 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง ควบคุมอารมณ์และความต้องการ และแสดงออกอย่างเหมาะสม

2.1.2 ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่น แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม

2.1.3 ความสามารถในการรับผิดชอบ รู้จักการให้ รู้จักการรับ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.2 ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2.2.1 ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง รู้ศักยภาพของตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้ มีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย

2.2.2 ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา รับรู้และเข้าใจปัญหา มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีความยืดหยุ่น

2.2.3 ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น รู้จักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และแสดงความเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์

2.3 ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขมีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางจิตใจ

2.3.1 ความภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง

2.3.2 ความพึงพอใจในชีวิต รู้จักมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

2.3.3 ความสงบทางใจ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย มีความสงบทางจิตใจ

3. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยวัดจากแบบทดสอบสถานการณ์ที่สร้างขึ้นโดยยึดหลักการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้นคือ

3.1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษคือ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะมุ่งหวังไม่让自己ถูกลงโทษ เนื่องจากกลัวความเจ็บปวด ขอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจเหนือกว่าตน

3.2 หลักการแสวงหารางวัล คือ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะผลของการกระทำจะนำมาซึ่งความพอใจให้ตนเอง แม้การกระทำจะขัดกับผู้อื่นก็ตาม โดยเริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกัน เช่น การแลกเพื่อผลประโยชน์หรือการได้รับรางวัล

3.3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะผู้อื่นชักจูงหรือทำตามความความคิดเห็นส่วนใหญ่เพื่อทำให้ผู้อื่นพอใจ โดยบุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเองเพราะชอบคล้อยตามการชักจูงจากผู้อื่น

3.4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม คือ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะคำนึงถึงการกระทำตามหน้าที่ ทำตามกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ เพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมตามกฎเกณฑ์ของสังคม

3.5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา คือ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะคำนึงถึงความสำคัญของคนส่วนมาก กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามเพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม

3.6 หลักการยึดอุดมคติสากล คือ การเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะคำนึงถึงหลักของความยุติธรรมและนับถือในปัจเจกบุคคล ยอมรับความเท่าเทียมในสิทธิมนุษยชน นับถือในความมีศักดิ์ศรีของบุคคล